

našel tudi svojih delavcev, ki bi znali delati v duhu svojega velikega očeta Strossmayerja. — Knjigo krasi tudi lepa slika našega vladike iz leta 1866. ter tri slike njegove krasne stolne cerkve v Djakovu. *Fr. T. T.*

Rad Jugoslavske Akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 164. Zagreb 1906. Str. 266. — Prvo razpravo te knjige „Život i djela Fra Mate Fertića iz Krka, konventualnog franjevca (1583 — 1669) je napisal Fr. Joso Milošević K. F. Pisatelj je jako skrbno obdelal svojo stvarino in najnatančneje poiskal vse potrebne podatke za življenjepis slavnega krškega učenjaka, ki je bil dosedaj hrvaški znanosti popolnoma neznan. Lep je ta življenjepis in jako zanimiv. Vodi v šestnajsto in sedemnajsto stoletje, v čas skladnosti in harmonije, ter v vek Aristotela, Bonaventura in Scota. Fra Mate Ferić je bil profesor na padovanskem vseučilišču ter je predaval Scotovo filozofijo. Vžival je svetovno slavo in njegova dela bi še danes, ko je zlasti empirična veda skoro neverjetno napredovala, ne bila brez vsakega pomena. Dobra misel je bila pokazati učenemu svetu odličnega hrvaškega zastopnika skolastične filozofije na vseučiliški stolici. — „Razvitak vlasnosti“ od dr. Ivana Strohala je dokončan samo v svojem prvem delu. Razprava je dolga (37 — 156) in silno zanimiva. Nabranih je toliko podatkov, in literatura, ki je služila gospodu pisatelju, je tako ogromna, da zasluži vse naše priznanje. Z nekaterimi nazori g. Strohala se ne strinjamo, in ko bo razprava dovršena, bo treba obširneje izpregovoriti o njej. — „O Kunićevu i Zamanjinu latinskom prijevodu Teokritovih pjesama.“ To je tretja razprava, napisal jo je dr. Gjuro Körbler. Pri nas še nimamo nobene take in je zdaj še tudi nemogoča, ker more nastati le v narodu, ki ima svoje vseučilišče ali vsaj svojo znanstveno akademijo, ki je podlaga za krepak znanstveni razvoj. Ni, da bi govorili obširneje o njej, ker ne spada v okvir našega lista. A veseli smo je, ker kaže, da imajo bratje Hrvati smisla za drobno književno delo. *M. Š.*

Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena. — Na svijet izdaje Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga XI., svezak 1. Urednik Dr. D. Zoranić. Zagreb 1906. Str. 160. Prvi del „Zbornika“ obsega razprava Jelice Belović-Bernadzikowske „Vezilačka umjetnost u Hrvata i Srba“. Pisateljica je teoretično dobro izobrazena v svoji stroki ter pozna tudi vso tozadevno literaturo. Priznati ji moramo, da se je pečala skrbno in vestno z narodno umetnostjo in da je znala

izvrstno proučevati in razumevati narodnega duha v umetnosti. In res je ta živi, vedno delavni estetični čut narodov neka zagonetka. Brez vseh tehničnih pripomočkov, brez šole in izobrazbe zna preprosto deklet vliiti v svoje ročne izdelke to čudovito harmonijo pestrih barv. Zdi se nam zelo prav, da je podala akademija na koncu knjige toliko barvanih vzorcev te narodne umetnosti, posebno pa je bila srečna misel, da je gospodična pisateljica izkušala spraviti v sklad narodno vezilno umetnost in narodno poezijo. To je lep primer, kako je estetični narodni čut v vseh panogah umetniškega ustvarjanja enako lep in enako krepak. Drugi del obsega veliko več strani (52 — 160) in obdeluje „narodni život“. Tu so zastopani pisatelji Jovičević Andrija (Svagdašnji običaji), Božičević Juraj (Narodni život u Šušnjevu selu i Čakovcu), Filakovac Ivan (Ženidba), Ardalič Vladimir (Vuk), Žulić Mijo (Podrugečice o Borovičanima), Sojnović Ivo (Čarojice), Bilan Mijo (Pčele), Bertulin Andrija (Božić). Tako je popisano narodovo življenje po vseh krajih kraljevine, od Slavonije do Dalmacije. Pisano je to življenje in zanimivo, kakor so pisani in zanimivi najrazličnejši dialekti, v katerih so opisani narodni običaji. Narodne pripovedke, uvrščene med ostale popise, delajo knjigo zanimivo tudi za neučenjaškega bralca, dasi ni njemu namenjena. Zato bi želeli, da bi bili v „Zborniku“ zastopani tudi Slovenci ker se za proučevanje narodnih šeg in običajev — te pristne ljudske poezije — pri nas premalo ali prav nič ne stori. *Fr. S. L.*

Matica Hrvatska. — Napisao dr. Ante Radić. Pretiskano iz „Hrv. Misli“. — Zagreb 1906. Omenili smo že v „Dom in Svetu“ težko krizo, ki jo je morala preživeti „Matica Hrvatska“. Mlada generacija je postajala z njo nezadovoljna, hotela je vsiliti v „Matico“ svoje osebe in svoje misli, a ker to ni šlo, se je začel žestok boj. Dr. Ante Radić popisuje v omenjeni drobni knjižici to krizo in stoji kot tajnik „Matice“ na njeni strani. Brani jo proti napadom „mladih svobodnjakov“ ter dokazuje, da je njihov boj proti najstarejšemu književnemu zavodu krivičen. Glavna zahteva nove generacije je „popolna svoboda pri umetniškem stvarjanju“ — znano geslo vse sedanje epigonske moderne. Radić se mu upira, in to je umevno. On hoče biti priden tajnik „Matice Hrvatske“ in kot tak ne more podpirati struje, ki jo podira, dasi ne obsoja načela modernistov. Radić je previden in zelo pameten oportunist. Lepo pripoveduje književni secisiji, da je absolutna svoboda v takem književnem zavodu, kot je „Matica“, nemogoča, ker vsa-

kega književnika vežejo pravila dotičnega društva, za katero piše, in ker ni društva brez pravil. In to je res, zato se morajo „mladi“ pokoriti vsaj društvenim predpisom — in svobode ni! — Sicer se pa „mladi“ kljub društvenim pravilom ne morejo pritoževati. Radić jim dokazuje, da „Matica“ nikoli ni zavrgla nobene „svobodne“ knjige, da vse sprejme in da je tudi že izdala mnogo knjig, ki so dosti „svobodne“ — kar tudi mi vemo.

Na ta način je Radić storil svojo dolžnost kot tajnik „Matice“, dokazal je mladim njihovo krivico in vendar se jim ni preveč zameril. Saj sam pravi: „Mladi dakle i svobode željni pisci hrvatski imadu posve pravo, kad traže bilo i neograničenu slobodu“ (str. 12.) — in zato nam gre. Priznati ali ne priznati „l' art pour l' art“. Tako je izmolil Radić „credo“ mladih svobodnjakov in se še čuti dolžnega braniti „Matico“ z dokazi, ki jim sam ne verjame, če jih utegne le nekoliko premisliti. Zato, ker so v Matici, naj bi se morali književniki držati njenih pravil? Zakaj pa „Matica“ ne postavi enega pravila za umetnike, pravilo, da so popolnoma prosti pri svojem ustvarjanju? Zdi se nam, da dr. Radić ni dosleden. — Tu ni mesta, da bi govorili o svojem mnenju glede popolne umetniške svobode. Najstrastnejši zagovarjavi tega gesla so ga sami zavrgli v svojih delih. A če je dr. Radiću veliko na tem, da se še bolj razbije in desorganizira vse književno življenje hrvaško, naj zagovarja geslo mladih. Zgodovina ga bo zavrgla, kot je zavrgla liberalno geslo svobode v gospodarskih vprašanjih. Sadovi tega načela se kažejo že v vseh književnostih in zlasti pri Hrvatih, a še jasneje se bodo pokazali, ko zavlada v širših krogih. Mi smo s tem zadovoljni. Pokazala se bo tem jasneje živa potreba krščanske renesanse v književnosti in ljudem, ki se ne brigajo sedaj za to, da bi vzgojili naraščaj za kršč. književnost, se bodo odprle oči.

Die Revolution in Russland. Statistische u. sozialpolitische Studien von Rudolf Vrba. I. u. II. Prag 1906. Str. 532 + 611. Cena 20 K. To delo je aktualno, ker ravnokar revolucija besni v Rusiji in pogostoma pokajo bombe v tej temni, probujajoči se državi. Pričujoča knjiga razlaga obširno vzroke in povode tega razburjenja širokih ljudskih mas. Pisana je pravično, ker je pisatelj prijazen krščanstvu in slovanstvu. Kakor je že nekdanj naš rojak Podgornik spoznal, da so ruska vseučilišča s svojo umstveno zmedo tisti izvor, iz katerega se razliva strup po vseh žilah ruskega javnega življenja, tako pravi tudi naš pisatelj. On go-

vori: „Der leider zu früh [verstorbene] Slovane Podgornik hat in seinem Blatt, das er in Wien herausgab, im „Slavischen Echo“, folgenden Bericht aus Russland in April 1904 veröffentlicht: Schlecht und dumm ist eine große Zahl der russ. Studenten . . . Russland, russischer Patriotismus zum Teufel, Nationalität, slavischer Patriotismus zum Teufel, den Teufel selber zum Teufel, denn Religion haben sie auch keine — alles das wird ersetzt mit Anarchismus, Kosmopolitismus, Nihilismus und Judenschleckerei . . .“ (I. 113.) To je ruska revolucionarna akademična mladina, to ruska inteligenca. Že od mladih let zastrupljena, ne sposobna za kako pozitivno delo, zna le podirati in zabavljati.

In ljudstvo? Vsa ruska zgodovina, v kolikor so smeli birokrati odločevati v njej, se je pregrešila nad njim. Po svoji naravi je dobro, a država, ki ima monopol za žganje, ga je upijanila z alkoholom. Strašno divja alkoholna kuga v velikem carstvu in njej bo podleglo vse: narodova fizična moč, njegova energija, njegova religioznost, ves narod. In nad tem se raduje vse judovstvo. Pisatelj zgoraj navedene knjige dolži žide kot vzrok vseh teh nesreč in homatij v Rusiji, ker judje dobro vedo, da je v kalni vodi lahko ribariti. S svojim vplivnim časopisjem lažejo po vsem svetu o Rusiji in s svojim denarjem dvigajo revolucijo. Oni so provzročili vse to revolucionarno gibanje, ker jih neizmerno boli izjemni položaj, ki ga imajo v Rusiji. Ravno zato, ker iz dna duše sovražijo in zaničujejo vse Slované in zlasti Ruse, bi se hoteli polastiti njihove bogate dežele. Značilno je za judovsko časopisje, da vedno straši s „slavische Gefahr“ in vendar ne zna drugače govoriti o Slovanih, nego s prezirom. Tako citira g. Vrba „Hamburger Nachrichten“, ki so pisale o Slovencih dne 20. marca 1906: „Prijetno je poslušati, kako Slovenci na Kranjskem z vedno nujnejšo in silnejšo zahtevo kličejo po lastnem vseučilišču, kako vedno naznanjajo, da so dani že vsi pogoji, da se osnuje slovenska visoka šola — medtem ko niso niti tako daleč, da bi preskrbeli svoje slovenske srednje šole s slovenskimi učnimi knjigami in so tako prisiljeni poučevati v višjih razredih le v nemškem jeziku. Fabrikacija slovenskih učnih knjig je naravnost ena izmed najnujnejših skrbi slovenskih „učenjakov“, ki se ukvarjajo s tem že desetletja, a ki gotovo niso zmožni doseči te svoje visoke naloge, ker so celo nižje razrede svojih šol preskrbeli s popolnoma nerabnimi učnimi knjigami. Gotovo, bolj drastične ilustracije slovenske kulture si skoro ni mogoče